

การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชน บ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

AN APPLICATION OF GHARAVASADHAMMA 4

IN FAMILY DEVELOPMEN OF BAN KLONG PRAP COMMUNITY,

KHLONG NOI SUBDISTRICT, CHAI BURI DISTRICT,

SURAT THANI PROVINCE

พรชัย สังข์คำ*, พระครูโกศลอรธกิจ, พระครูโฆสิตวัณนานุกูล, พระครูวิชิตศรีลาจาร, พระครูประสุตโพธิคุณ

Phonchai Sangkham*, Phrakru Kosolattakit, Phrakru Kositwattananukul, Phrakru Wichitsilachan, Phrakru Prasutphothikun

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: p0987778225@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ศึกษาหลักฆราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอชัยบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัว เป็นการส่งเสริมครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีระหว่างพ่อ แม่ ลูก และวงศ์ตระกูลให้ยั่งยืนและมั่นคง มุ่งเน้นการส่งเสริมอาชีพให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ให้การส่งเสริมด้านสุขภาพแก่สมาชิกในครอบครัวเมื่อยามเจ็บไข้ หรือล่วงเข้าสู่วัยชรา และส่งเสริมความเข้มแข็งทางด้านจิตใจด้วยคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจ 2) หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมคำสอนสำหรับการครองเรือนของฆราวาส ได้แก่ สัจจะ การพูดจริง มีความซื่อสัตย์ ทมะ การข่มใจตนเอง ขันติ ความอดทน และจาคะ ความเสียสละ เป็นคำสอนที่ตั้งอยู่บนหนทางปฏิบัติในการครองเรือนเพื่อนำไปสู่ความอบอุ่นของครอบครัว 3) การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ทำให้การอยู่ร่วมกันในครอบครัวและบุคคลอื่นได้อย่างเป็นสุขปราศจากข้อพิพาทบาดหมางยอมมีชีวิตที่เจริญก้าวหน้าไม่มีข้อบกพร่องและยอมหลักพันจากบายมุขได้ สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลและจะสร้างความผาสุกเป็นปึกแผ่นให้กับครอบครัว ดังนั้น การนำหลักฆราวาสธรรม 4 มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในครอบครัว เป็นวิธีที่จะช่วยคลายความขัดแย้งในครอบครัว ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวอยู่กันอย่างอบอุ่น สันติ และประเทศมีพัฒนาการที่ดีต่อไป

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักฆราวาสธรรม 4, การพัฒนาครอบครัว, ชุมชนบ้านคลองปราบ, จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objectives of the study were 1) To study the concept of family development of the Ban Klong Prap community, Klong Noi Subdistrict, Chaiburi District, Surat Thani Province, 2) To investigate

* Received September 1, 2024; Revised September 24, 2024; Accepted October 2, 2024

the principle of Garavasadhamma 4 in the Theravada Buddhist scriptures, 3) To apply the principle of Garavasadhamma 4 in the development of the family of the Ban Klong Prap community, Klong Noi Subdistrict, Chaiburi District, Surat Thani Province. It is a qualitative research using in-depth interviews and presented in a descriptive writing. Findings were as follows: 1) The concept of family development is to promote the family to have a good quality of life between father, mother, children and the clan to be sustainable and stable. It focuses on promoting careers so that the family can rely on themselves, promoting health for family members when they are sick or entering old age, and promoting mental strength with morality and ethics to develop the mind. 2) The principle of Garavasadhamma 4 that appear in the Theravada Buddhist scriptures are the principles of teaching for layman's household life, namely, truthfulness, honesty, self-control, patience, and generosity. They are teachings based on the path of household life to lead to family warmth. 3) The application of the principle of Garavasadhamma 4 makes living together in the family and with other people happy, without disputes, with a progressive life without defects and free from vices, able to perform duties effectively and creating happiness and unity for the family. Therefore, applying the principle of Garavasadhamma 4 to solve family problems is a way to help dissolve family conflicts, resulting in family members living together in warmth, and society and the country developing well.

Keywords: Application, Garavasadhamma 4, Family Development, Ban Krong Prap Community, Suratthani Province

บทนำ

ครอบครัวเป็นชุมชนหน่วยย่อยที่สุด แต่ก็มีความสำคัญที่สุด (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542) ของประเทศ เพราะมีหน้าที่ผลิตประชากรเข้าสู่สังคม และจะต้องเป็นประชากรที่มีคุณภาพ มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จึงเกิดเป็นคำถามว่า จะทำอย่างไรให้ครอบครัวผลิตประชากรที่มีคุณภาพได้ตามความต้องการ โดยพื้นฐานครอบครัวมีหน้าที่อบรมเลี้ยงลูกตั้งแต่เกิดจนโต เป็นหน้าที่ของพ่อ แม่ และญาติ ๆ ที่จะต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ หน้าที่ของแต่ละคนจึงเป็นเรื่องที่จะต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก และตามความเข้าใจในสังคมไทยเกี่ยวกับหน้าที่ของสมาชิกภายในครอบครัว เช่น พ่อมีหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัว พ่อจะต้องพยายามหารายได้ให้เพียงพอ เพื่อนำมาให้แม่บ้านจับจ่ายใช้สอยในการเลี้ยงดูและบำรุงความสุขของครอบครัว (ทวี บุญยเกษตร, 2543) ส่วนแม่ก็ทำกับข้าวทำความสะอาดบ้าน และเลี้ยงดูลูก ส่วนลูกก็มีหน้าที่เรียนหนังสือและเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อ แม่ มีการสอนทักษะที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการใช้ชีวิต ให้ความรู้ทั้งในส่วนที่เป็นเรื่องการศึกษาตามแนวทางทั่วไป เช่น การสอนการบ้านให้ลูก และในส่วนที่เพิ่มเติม เช่น พ่อแม่จะต้องถ่ายทอดวัฒนธรรม ธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ และค่านิยม รวมถึงงานอดิเรกและกิจกรรมที่เรียนได้ที่บ้านนอกจากการเรียนที่โรงเรียนหรือหาจากที่อื่นไม่ได้ (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2545) เป็นประสบการณ์และเป็นคู่มืออย่างดีที่พ่อแม่จะต้องถ่ายทอดให้ลูก เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน หรือพบเจอปัญหาในชีวิต ด้านคุณธรรมจริยธรรมสังคม พ่อ แม่ก็ต้องกล่อมเกลาให้ลูกเป็นคนดี มีจิตใจเมตตา ช่วยเหลือผู้อื่นบ้างเมื่อถึงคราว อย่าเป็นคนใจแคบเห็นแก่ตัว ด้วยแนวทางนี้ ย่อมทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ปรับตัวได้ทุกสภาพแวดล้อมกลมกลืนไปกับสังคมไม่ว่าโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร ก็สามารถประคับประคองครอบครัวของตนเองได้

ปัจจุบันภาพแห่งความอบอุ่นในครอบครัวกำลังเลือนลาง การล้อมวงกินข้าวอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาเหมือนในอดีต คงเหลือไว้แต่ความทรงจำ เพราะเป็นผลจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจแต่ฝ่ายเดียวไม่ได้พัฒนามนุษย์และสังคม พัฒนาแต่วัตถุ ไม่ได้พัฒนาจิตใจ ประกอบกับปัจจัยแวดล้อมในชุมชน สังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559) เกิดเป็นภาวะบีบคั้นให้แต่ละครอบครัวต้องแข่งขันกันทางด้านวัตถุ ครอบครัวใดอ่อนแอ ครอบครัวนั้นก็แตกแยก เกิดปัญหาระหว่างพ่อ แม่ เช่น ปัญหาขาดความซื่อสัตย์ ปัญหาค่านิยมส่วนตัว ปัญหาขาดความอดทน และปัญหาขาดการเสียสละ ฯลฯ ส่วนฝ่ายลูกเมื่อพ่อ แม่มีพฤติกรรมดังกล่าวการจะแนะนำสิ่งดี ๆ ให้กับลูกก็ไม่กล้าที่จะแนะนำ ขัดเถลา เพราะตนเองก็ไม่ดี และเมื่อลูกขาดคำแนะนำในทางโลกเวลาออกนอกบ้านก็ตกเป็นเหยื่อของสังคมเพราะความอ่อนแอทางจิตใจ ทำให้โน้มเอียงไปในทางอบายมุขได้ง่าย เช่น ติดยาเสพติด ลักเล็กขโมยน้อย (ณัฐรดา แสคำ, 2564) และสร้างความวุ่นวายให้กับชุมชน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีส่วนทำให้ครอบครัว สังคม และประเทศชาติพินาศ ไม่สามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ และเมื่อมองอีกด้านหนึ่งก็เกิดจากการขาดหลักธรรมในแก้ไขปัญหาคครอบครัว อย่างไรก็ตาม จากปัญหาต่าง ๆ ข้างต้นที่กล่าวมา เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นจากสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นการหาทางออกจากปัญหานี้ ก็ต้องเริ่มต้นที่สมาชิกในครอบครัว คือ จะต้องฝึกหัดให้มีความจริงใจต่อกัน รู้จักข่มใจ ข่มใจ รู้จักอดทน และรู้จักการเสียสละ ตามหลักพราวาสธรรม 4 ซึ่งจะเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวให้เข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบัน ขณะเดียวกันประยุกต์ใช้หลักพราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องการเห็นครอบครัวในชุมชนบ้านคลองปราบมีความอบอุ่น มีสัจจะ หมด ขันติ และจาคะ ซึ่งจะเป็นแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับสมาชิกในครอบครัว ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุขตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาหลักพราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักพราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ทำการศึกษาสภาพปัญหา บริบท การสร้างความรู้ ทศนคติ พฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม และหลักพราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในครอบครัวชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาในครอบครัว และการนำหลักพราวาสธรรม 4 มาใช้ในการพัฒนาครอบครัว เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. เก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ 3) สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ และ 4) จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัว ด้านสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นการส่งเสริมครอบครัวให้รู้จักเสริมสร้างสัมพันธภาพร่วมกัน ระหว่างพ่อ แม่ ลูก และวงศ์ตระกูลให้ยั่งยืนและมั่นคง ด้วยความรัก ความเข้าใจ ให้อภัยและความเอื้ออาทร มีความหนักแน่นอดทน มีความรับผิดชอบและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ด้านอาชีพ มุ่งเน้นการส่งเสริมอาชีพให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ อยู่อย่างพอเพียง และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม ด้านสุขภาพกายของสมาชิกในครอบครัว ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และด้านจิตใจ ก็เป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป จะเป็นผลทำให้ครอบครัวสามารถปรับตัวได้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก

2. หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง หลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับครองเรือนของฆราวาส คฤหัสถ์ หรือชาวบ้านทั่วไป ประกอบด้วยห้วข้อธรรม 4 ประการ ได้แก่ สัจจะ หมายถึง ความจริง จริงใจ จริงจัง เป็นเรื่องของการรักษาคำพูด ที่เมื่อพูดออกไปแล้วก็ต้องลงมือทำ ทำอย่างที่ทำเอาไว้ ไม่ใช่พูดแล้วทำไม่ได้ เป็นคนปลิ้นปล้อนไปวัน ๆ พูดอย่างทำอย่าง คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนที่มีคุณค่าในสังคม จะให้ความเคารพนับถือ เป็นเกียรติเป็นศรีแก่ตนเองและครอบครัว ทมะ หมายถึง การฝึกฝน ปรับปรุงตน ฝึกฝนในเรื่องของร่างกาย ฝึกให้เป็นคนรู้จักใช้อินทรีย์เป็น รู้จักสำรวมอินทรีย์ได้ และฝึกฝนในเรื่องของจิตใจ สามารถระงับอารมณ์ที่เข้ามากระทบได้ และที่สำคัญสามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติของชีวิต ของสังคม และสิ่งแวดล้อมได้ ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น อดทนต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับร่างกายตนเอง อดทนต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากจิตใจตนเอง อดทนต่อความทุกข์ที่เป็นผลกระทบจากผู้อื่น และอดทนต่อการทำงานต่าง ๆ จากจะ หมายถึง สละ หรือความเสียสละ รู้จักสละข้าวของเพื่อเกื้อกูลคนอื่นในยามที่เขาตกทุกข์ได้ยาก สละความเป็นส่วนตัวเพื่อส่วนรวม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และรู้จักสละอารมณ์ที่เป็นเครื่องกั้นความสุขทางจิต เช่น ความโกรธ ความขุ่นเคือง เป็นต้น คุณธรรมข้อนี้ ช่วยให้เราเป็นที่รักของผู้คนในสังคม ช่วยให้เรลดความตระหนี่ถี่เหนียวลงได้

3. การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบوري จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัญหาด้านความซื่อสัตย์ เกิดจากการนอกใจก่อตัวขึ้นจากหลายเหตุปัจจัย เรื่องเพศก็สำคัญ นิสัยเจ้าชู้ ความไม่เชื่อมั่นต่อกัน เชื่อคนอื่นมากกว่าคู่ครอง เป็นต้น แนวทางแก้ไขก็เป็นเรื่องของคำพูด และการกระทำ ทั้งสองอย่างจะต้องสัมพันธ์กัน ลองถ้าปฏิบัติตามหลักสัจจะทั้งสาม ภรรยา ปฏิบัติร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย คือ ถ้ามีความจริงใจซื่อสัตย์ทั้ง 2 ฝ่าย ก็ไปกันรอด การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 เพื่อแก้ปัญหาด้านการยับยั้งชั่งใจ หลักทมะ ก็คือ การข่มใจตน ฝึกฝนปรับปรุงตน มีส่วนในการพัฒนาครอบครัวที่ครอบคลุมทั้งใน ส่วนของการพูด การคิด และการกระทำ และจากการนำหลักทมะไปใช้ก็พอจะเห็นแล้วว่า การข่มใจสามารถระงับ อารมณ์โกรธเฉพาะหน้าได้ดี แถมไม่ก่อเชื้อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว หลักทมะ เพื่อแก้ปัญหาด้าน ความอดทน มีสาเหตุมาจากความเกียจคร้าน บ่นร้อน บ่นหนาว และสภาวะทางเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน สุดท้าย ครอบครัวก็ลำบาก ในทางกลับกันหากเราเป็นคนขยัน ไม่ขี้เกียจ ไม่สนใจเรื่องภาวะทางเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร

จะดีหรือไม่ จะขึ้นลงอย่างไร ก็อย่าได้สนใจ นำเอาขันติ คือ ความอดทนเป็นตัวตั้ง ตั้งหน้าตั้งตาทำงาน อะไร ๆ ก็จะไม่คลี่คลายไปได้ด้วยดี หรือหากมันไม่ดีขึ้น อย่างน้อยเราก็มีความขยัน อย่าหยุดเพียงเพราะอุปสรรคเหล่านั้น ยังคงก้มหน้าก้มตาทำงาน แม้จะไม่สุขสบายแต่ครอบครัวก็พออยู่พอกิน มีความสุขตามอัตภาพ ก็น่าจะเพียงพอแล้วสำหรับครอบครัว และหลักจากจะ เพื่อแก้ปัญหาด้านการเสียสละ ความเอื้อเฟื้อแบ่งปันในครอบครัวบ้านคลองปราบที่ขาดหายไป อาจเป็นเพราะบางครั้งด้วยเศรษฐกิจที่บีบคั้น จนลืมถึงญาติพี่น้อง ลืมที่จะช่วยเหลือกัน ทำแต่งงาน มุ่งแต่งงาน แม้แต่เวลาให้กับครอบครัวก็แทบแบ่งเวลาไม่ได้ และหลังจากนำหลักจากจะมาปรับใช้ก็เห็นว่าบางคนก็เริ่มเห็นค่าในการเสียสละต่อเพื่อนบ้าน ให้ความสำคัญกับญาติพี่น้อง ให้การช่วยเหลืออย่างดี มีการให้อภัยกัน ไม่มู่ทะลุจะเอาคืน ต่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีอะไรก็นำมาแบ่งปันกัน มีการมีงานอะไรในชุมชน หรือครอบครัวเพื่อนบ้าน ก็ให้ความร่วมมือดี ให้ความสำคัญกับทุกคนไม่เลือกว่าญาติใคร ญาติฝ่ายไหนเห็นเขาเดือดร้อนลำบากก็ช่วยเหลือ ย่อมทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างญาติด้วยกัน

อภิปรายผล

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการส่งเสริมครอบครัวให้รู้จักเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพร่วมกัน ระหว่างพ่อ แม่ ลูก และวงศ์ตระกูล ให้ยั่งยืนและมั่นคง มุ่งเน้นการส่งเสริมอาชีพให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมด้านสุขภาพของครอบครัวและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจของครอบครัวด้วยคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป จะเป็นผลทำให้ครอบครัวเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป สอดคล้องกับแนวคิดของ คณะกรรมการวิเทศศิลปการดำเนินชีวิต ศูนย์วิชาการบูรณาการ หมวตวิเทศศึกษาทั่วไป ได้มีแนวคิดว่าการพัฒนาครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์นั้น สมาชิกในครอบครัวจะต้องสามารถทำหน้าที่ของตนได้ดี หัวหน้าครอบครัวจะต้องขัดเกลาสมาชิกในครอบครัว ผ่านกระบวนการอบรมเลี้ยงดู การให้ความรัก ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม และถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความพร้อมที่จะทำงานอย่างเต็มที่อย่างสร้างสรรค์ เป็นพลังที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้ (คณะกรรมการวิเทศศิลปการดำเนินชีวิต ศูนย์วิชาการบูรณาการ หมวตวิเทศศึกษาทั่วไป, 2553)

นอกจากนี้ การนำหลักฆราวาสธรรม 4 มาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในครอบครัว หวังว่าจะเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะช่วยคลายความขัดแย้งในครอบครัวลงได้ ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวอยู่กันอย่างอบอุ่น และเมื่อครอบครัวมีการพัฒนาในทางที่ดี ก็จะทำให้ชุมชน สังคม และประเทศมีพัฒนาการที่ดีต่อไป

หลักฆราวาสธรรม 4 คือ หลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับครองเรือนของฆราวาส คลุหัสถ์ หรือชาวบ้านทั่วไป ประกอบด้วยหัวข้อธรรม 4 ประการ ได้แก่

1. สัจจะ หมายถึง ความจริง จริงใจ จริงจัง เป็นเรื่องของการรักษาคำพูด ที่เมื่อพูดออกไปแล้วก็ต้องลงมือทำ ทำอย่างที่ทำเอาไว้
2. ทมะ หมายถึง การฝึกฝน ปรับปรุงตน ฝึกฝนในเรื่องของร่างกาย ฝึกให้เป็นคนรู้จักใช้อินทรีย์เป็น รู้จักสำรวมอินทรีย์ได้ และฝึกฝนในเรื่องของจิตใจ สามารถระงับอารมณ์ที่เข้ามากระทบได้
3. ขันติ หมายถึง ความอดทน อดกลั้น อดทนต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับร่างกายตนเอง อดทนต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากจิตใจตนเอง อดทนต่อความทุกข์ที่เป็นผลกระทบจากผู้อื่น และอดทนต่อการทำงานต่าง ๆ
4. จาคะ หมายถึง สละ หรือ ความเสียสละ รู้จักสละข้าวของเพื่อเกื้อกูลคนอื่นในยามที่เขาตกทุกข์ได้ยาก สละความเป็นส่วนตัวเพื่อส่วนรวม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และรู้จักสละอารมณ์ที่เป็นเครื่องกั้นความสุขทางจิต เช่น ความโกรธ ความขุ่นเคือง เป็นต้น คุณธรรมข้อนี้ ช่วยให้เราเป็นที่รักของผู้คนในสังคม ช่วยให้เราลดความตระหนี่ถี่เหนียวลงได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง

ฆราวาสธรรม หมายถึง หลักธรรม 4 ประการ ซึ่งมีความสำคัญในการครองเรือน โดยสรุป ก็คือ สัจจะ ความจริง เป็นรากฐานให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน ประการที่ 2 ทมะ การฝึกปรับปรุงตน เป็นเครื่องนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการงาน ประการที่ 3 ขันติ ความอดทน เป็นเครื่องช่วยให้ความเจริญก้าวหน้านั้นเป็นไปได้สำเร็จเพราะมีความเข้มแข็ง มีพลังที่จะช่วยเสริม และประการที่ 4 จาคะ ความเสียสละ มีน้ำใจ เป็นเครื่องบำรุงหล่อเลี้ยงมนุษย์ให้เกิดความชุ่มฉ่ำสดชื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) และหลักฆราวาสธรรม 4 ดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงแก่นแท้เกี่ยวกับแนวทางการวางแผนครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ ส.ผ่องสวัสดิ์ กล่าวว่า หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักการวางรากฐานชีวิตและครอบครัวให้มั่นคง พร้อมกันนั้นยังสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาในครอบครัว ทั้งในส่วนของสามี ภรรยา ในส่วนของพ่อ แม่ ลูก ให้คลี่คลายไปในทิศทางแห่งความสุขในครอบครัวได้เป็นอย่างดี (ส.ผ่องสวัสดิ์, 2551)

การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบوري จังหวัดสุราษฎร์ธานี 1) แก้ปัญหาด้านความซื่อสัตย์ ระหว่างสามี ภรรยา พ่อ แม่ กับลูก ปัญหาด้านความซื่อสัตย์ก็เกิดมาจากการหลอกลวงกัน การไม่รักษาคำพูด หน้าที่อย่างลับยัง ส่งผลให้ต้องเลิกกันไป ขณะเดียวกัน หากสมาชิกในครอบครัวล้วนแล้วแต่มีความจริงใจต่อกัน รักษาคำพูด คิด พูด อย่างไรก็ทำอย่างนั้น ตามหลักสัจจะ ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว สามี ภรรยา และลูกรู้จักซื่อสัตย์ต่อกัน อยู่กันด้วยความรัก ความเข้าใจกันต่อกัน ครอบครัวก็จะสมบูรณ์ 2) แก้ปัญหาด้านการยับยั้งชั่งใจ ในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ต่างฝ่ายต่างก็มีนิสัยที่ต่างกันไป หรือ เรียกว่าความเคยชินส่วนตัว บางคนอาจติดนิสัยฟุ่มเฟือยใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้ต้องทะเลาะกัน บางคนติดเพื่อน ติดการพนัน ติดยาเสพติด ด้วยความเคยชินส่วนตัวดังกล่าวนี้ ก็ส่งผลให้ครอบครัวต้องแตกแยก ขัดแย้งรุนแรง ก็เพราะขาดหลักทมะ คือ ไม่รู้จักข่มจิตข่มใจ รู้จักปรับปรุงนิสัย แต่ถ้าสมาชิกในครอบครัวรู้จักนำหลักทมะมาใช้ในการอยู่ร่วมกัน รู้จักข่มจิตข่มใจไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล ก็จะอยู่กันอย่างกลมเกลียวไม่แตกแยก 3) แก้ปัญหาด้านขาดความอดทน ในยุคที่บ้านเมืองกำลังพัฒนา การดำเนินชีวิตก็เต็มไปด้วยอุปสรรคยากลำบาก โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจในครัวเรือน การทำมาหากินในเรื่องของอาชีพที่นับวันก็ยิ่งยากลำบาก งานทำยาก หากหัวหน้าครอบครัวมีแต่เลือกงาน เอาแต่โทษโชคชะตา รอคอยวาสนา ไม่มีความมานะ อดทน หนักก็ไม่เอา เบาก็ไม่สู้ การได้มาซึ่งปัจจัย 4 ที่ถือว่ามีความสำคัญกับการเลี้ยงดูครอบครัวก็พร่องไป ในที่สุดก็จะทำให้ครอบครัวเกิดการแตกแยก ขณะเดียวกัน หากเรารู้จักนำมาหลักขันติมาใช้ รู้จักอดทน โดยก้มหน้าก้มตาทำงานของตนเองไป โดยไม่กังวลถึงความผันผวนของเศรษฐกิจ ใช้ความอดทนเข้าต่อสู้กับปัญหาทางเศรษฐกิจ ก็จะช่วยให้ครอบครัวมีกิน มีใช้ แม้ไม่รวย แต่ก็ไม่ขัดสน และ 4) แก้ปัญหาด้านขาดความเสียสละ เมื่อเราต่างก็ต้องอาศัยอยู่ในชายคาเดียวกัน ครอบครัวเดียวกัน ก็จะต้องรู้จักเสียสละกันบ้าง ซึ่งในปัจจุบันเราต่างก็มุ่งแต่เรื่องส่วนตัว ไม่สนใจคนอื่น ต่างคนก็ต่างเห็นแก่ตัว ยกตัวอย่าง เช่น หลังเลิกเรียน พ่อหรือแม่จะต้องไปรับลูก ก็จะต้องถกเถียงกันจนใจความรุนแรงก็ปรากฏมี เมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็ต้องดูแลตัวเอง ไม่มีการเสียสละที่จะเฝ้าไข้ดูแลกัน และที่สำคัญเมื่อญาติพี่น้องมาขอความช่วยเหลือก็ปฏิเสธไป เมื่อครอบครัวขาดความเสียสละ ความรัก เข้าใจในครอบครัวก็ไม่มี และความรัก ความเสียสละต่อเพื่อนบ้าน ต่อญาติพี่น้องก็ไม่มี ทำให้ทั้งการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และสังคมก็ไม่มีความสุข เพราะต่างก็เห็นแก่ตัว ขณะเดียวกันหากเราเริ่มต้นคิดใหม่ ทำใหม่ ตามหลักจาคะ คือ เมื่อต้องอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอย่างมีความสุขแล้ว ก็รู้จักที่จะเสียสละแบ่งปันสิ่งของ ความรู้ แรงกาย และแรงใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อครอบครัวตนเองและครอบครัวคนอื่นอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการหมั่นไปมาหาสู่กัน ฉันทญาติพี่น้อง ก็จะทำให้การอยู่ร่วมกันในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิจิตร พงษ์เกษ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง หลักฆราวาสธรรมกับการครองเรือน ผลการวิจัยพบว่า หลักฆราวาสธรรม 4 นั้น เป็นหลักธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญและความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันของสามี ภรรยา คือ สัจจะ มีความซื่อสัตย์ต่อกัน ทมะ รู้จักข่มใจตนเอง ไม่ประพฤติดไปตามกิเลส ขันติ มีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มา

กระทบตนเอง และจากะ รู้จักเสียสละ แบ่งปันสิ่งของของตนให้คนอื่น เมื่อสามี ภรรยาปฏิบัติตามหลักพรวาธรรม 4 ประการนี้แล้วจะทำให้การครองเรือน มีความรักความสามัคคีในครอบครัว ไม่แตกแยกหย่าร้างกัน เป็นรูปแบบของคู่สมรมที่ความมั่นคง (พิจิตร พงษ์เกษ และคณะ, 2563) จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจะทำให้ครอบครัวเกิดการพัฒาที่ดีขึ้นนั้นนอกจากพัฒนาทางด้านร่างกายแล้วก็ต้องพัฒนาจิตใจสมาชิกในครอบครัวควบคู่กันไปด้วย และโดยการนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในครอบครัว นอกจากพ่อ แม่ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็จะต้องเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดกับบุตรหลานด้วย เพื่อให้พวกเขามีจิตดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ มนทกานต์ รอดคล้าย ได้วิจัยเรื่อง อิทธิพลของความรักความเข้าใจในครอบครัวต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย ผลการวิจัยพบว่า พ่อแม่ควรเลี้ยงดูลูกด้วยความเอาใจใส่และพร้อมที่จะให้ความรักความเข้าใจแก่ลูกอยู่เสมอ อีกทั้งตระหนักและมุ่งเน้นที่จะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐานแก่ลูกของตนโดยคุณธรรมหลักที่เน้นปลูกฝัง ได้แก่ ความซื่อสัตย์และรับผิดชอบต่อนหน้าที่โดยมุ่งหวังให้ลูกเป็นคนดีของครอบครัวและสังคม เพื่อส่งเสริมการให้ความรักความเข้าใจในครอบครัวอันจะช่วยเสริมสร้างผลผลิตหรือเด็กและเยาวชนที่มีคุณธรรม จริยธรรมอันเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ (มนทกานต์ รอดคล้าย, 2561)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้สรุปได้ว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ ตำบลคลองน้อย อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการส่งเสริมครอบครัวให้รู้จักเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพร่วมกัน ระหว่างพ่อ แม่ ลูก และวงศ์ตระกูลให้ยั่งยืนและมั่นคง มุ่งเน้นการส่งเสริมอาชีพให้ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมด้านสุขภาพของครอบครัวและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจของครอบครัวด้วยคุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป 2) หลักพรวาธรรม 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมของการครองเรือนสำหรับพรวาสา คฤหัสถ์ หรือชาวบ้านทั่วไป ประกอบด้วยหวัธรรม 4 ประการ คือ หลักสัจจะ ความซื่อสัตย์ หลักทมะ การยับยั้งชั่งใจ หลักขันติ ความอดทน และจากะ การเสียสละ ตามแนวทางดังกล่าวหากครอบครัวใดได้นำไปปรับใช้ก็จะสามารถทำให้ครอบครัว ชุมชน สังคมอยู่กันอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป และ 3) การประยุกต์ใช้หลักพรวาธรรม 4 ในการพัฒนาครอบครัวของชุมชนบ้านคลองปราบ อำเภอยะบุรี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็จะต้องปรับใช้หลักพรวาธรรม 4 ในการคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว ได้แก่ ปัญหาด้านความซื่อสัตย์ ก็จะต้องมีความซื่อสัตย์กับคนในครอบครัว กับสมาชิกในครอบครัวด้วยกัน และจะต้องซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นในชุมชน ปัญหาด้านการยับยั้งชั่งใจ ก็จะต้องปรับตัวด้วยการรู้จักพิจารณาไตร่ตรองไม่วูบวาบ ช่มจิตช่มใจไม่ให้เกิดการปะทะเบียดเบียน ปัญหาด้านความอดทน ก็จะต้องฝึกความอดทน เป็นคนหนักเบา เอาใจ พยายามต่อสู้บนวิถีของความอดทน แล้วการนำพาครอบครัวก็จะประสบความสำเร็จ และปัญหาด้านการเสียสละ รู้จักให้อภัยกันในครอบครัว รู้จักสละร่างกาย แรงใจ ให้อภัย เมตตาญาติมิตรพี่น้อง และประชาชนในชุมชน วิธีการดังกล่าวนี้จะนำพาครอบครัว ชุมชน สังคม ไปสู่การพัฒนาที่ดีได้ทั้งในอนาคตและปัจจุบันต่อไป สำหรับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่สถาบันครอบครัวได้ ดังนี้ 1) ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม แก่เยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจให้เป็นบุคคลมีลักษณะนิสัย ซื่อตรง รู้จักปรับตัว รู้จักอดทน และรู้จักเสียสละต่อผู้ครอบครัว ต่อครอบครัว และที่สำคัญต่อชุมชนที่ได้อยู่อาศัย ฯลฯ 2) พัฒนาบทบาทพ่อ แม่ สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง คือ สัจจะ รู้จักรับผิดชอบต่อนหน้าที่ทมะ รู้จักปรับตัวปรับเปลี่ยนนิสัย ขันติ อดทนต่อการทำงาน จากะ เสียสละต่อครอบครัว ต่อเครือญาติ และชุมชน และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่ 1) วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ของครอบครัวด้วยหลักทศ 6

2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการครองเรือนตามแนวทางพระพุทธศาสนา 3) ศึกษาการพัฒนาจิตใจของผู้นำครอบครัวตามหลักไตรสิกขาในสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการวิชาศิลปการดำเนินชีวิต ศูนย์วิชาบูรณาการ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป. (2553). ครอบครัวกับศิลปะการดำเนินชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฐรดา แสคำ. (2564). การส่งเสริมความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ในครอบครัวและชุมชนเชิงพุทธ. วารสารมจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 7(1), 481-497.
- ทวี บุญยเกตุ. (2543). การครองเรือน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กิจศึกษาเทรตติ้ง.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2545). จิตวิทยาครอบครัว. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). การศึกษาทางเลือก: สูการวิวัฒน์หรือวิบัติในยุคโลกไร้พรมแดน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). คู่มือชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 26). นนทบุรี: Awakebooks.
- พิจิตร พงษ์เกษ และคณะ. (2563). หลักฆราวาสธรรมกับการครองเรือน. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 20(4), 156-172.
- มนทกานต์ รอดคล้าย. (2561). อิทธิพลของความรักความเข้าใจในครอบครัวต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์. วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). มนุษย์กับสังคม = Man and Society. (พิมพ์ครั้งที่ 3). พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ส.ผ่องสวัสดิ์. (2551). ครอบครัวอบอุ่น. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์.